

Srđan V. Tešin

PRIČE S DUPLIM DNOM

(Etgar Keret: *Iznenada neko pokuca na vrata*, prevela sa engleskog Mila Gavrilović, Laguna, Beograd, 2019)

Knjige Etgara Kereta (1967) se u Izraelu najviše kradu po knjižarama i najčitanije su u zatvorima, a osim ova dva *riplijevski* zanimljiva biografska podatka, navodimo, u maniru rubrike „Verovali ili ne“, i kuriozitet da je ovaj kratkopričaš – po čijim je pričama snimljeno više od pedeset filmova – jedini izraelski autor čije su knjige objavljene u Palestini. Već ovih nekoliko uzgrednih napomena o piščevom životu i životu njegovih knjiga deluju kao osnova za neku uzbudljivu priču o apsurdno surovom i neizvesnoj bliskoistočnoj svakodnevnici prepunoj straha i patnje. Keret je „više od prosečnog pripovedača“, kako ga je kritičarka Keri Šadid svojevremeno opisala u magazinu *World Literature Today*, koji ne može da odoli magnetskoj privlačnosti literarnog promišljanja pitanja nerešivosti i složenosti izraelsko-palestinske političke situacije. Keretova pripovedačka umešnost ogleda se u tome što kritici svog podeljenog društva ne pristupa pamfletistički i jednostrano, zato što on piše priče, kaže Šadid, kao da stoji na glavi, pružajući čitaocima mogućnost da svet posmatraju iz njegove vizure. Keretova „naopaka“ perspektiva čini njegove priče originalnim i inspirativnim za čitanje. Pozicija pisca koji piše dubeci na glavi ima najmanje dve prednosti: prva se ogleda u tome što mu je, s jedne strane, iz te obrnute perspektive lakše da uvidi magične i fantastične elemente u banalizovanoj stvarnosti, a s druge strane, pošto ne stoji s obe noge na zemlji, nema ni obavezu da dovršava svoje priče, iako rizikuje da mu nepoverljivi i površni čitaoci zamere što priče neretko ostavlja otvorenih krajeva, bez poente i epiloga. Jednostavno rečeno, Keretove priče ne nude jasne i razgovetne odgovore i zaključke. Njegovo književno preduzeće ogleda se u tome da pripoveda o životu, a ne da pokušava da ga objasni i definiše. „Životu je dozvoljeno da bude neodređen, kao što zaista jeste“, precizira Šadid. Život je ipak mnogo više od definicije života, a isto ovo se može reći i za priču kao najneodređeniju proznu književnu vrstu koja se opire svakom definisanju. Čuveni engleski pisac H. E. Bejts tvrdi da kratka priča, zbog svojih beskrajnih mogućnosti, može da bude baš sve. S obzirom na to da može da poprimi najrazličitije oblike, priča zbog svoje fleksibilnosti predstavlja tajnu i iznenađenje za čitaoca i tumača. Imajući na umu ove poetičke pretpostavke, nikoga i ne treba da začudi činjenica što su kritičari Keretove pripovedne tehnike uporedili upravo s mađioničarskim trikovima.

Nedavno je na srpskom jeziku objavljena poslednja Keretova knjiga kratkih proza *Iznenada neko pokuca na vrata*, premijerno objavljena 2012. godine kod prestižnog ame-

ričkog izdavača „Farrar, Straus and Giroux“, u kojoj je sabrano trideset devet priča različitih dužina: od jednorečenične nanopriče („Pobednička priča – drugi deo“), do obimnijih priča, od kojih su neke sastavljene od više nezavisnih fragmenata („Loša karma“, „Jedna po njušci“ ili „Žurka iznenađenja“). Ovog izraelskog majstora kratke forme u srpsku književnost uvela je prevoditeljka Mila Gavrilović, čije smo maestralne prevode Keretovih priča imali prilike da čitamo i ranijih godina, najpre u časopisu *Mostovi*, u kom je 2015. godine objavljeno pet priča: „Zdrav početak“, „Kreativno pisanje“, „Mystique“, „Raskopčavanje“ (ove dve priče su u knjizi *Iznenada neko pokuca na vrata* objavljene pod naslovima „Mistik“ i „Otvaranje“) i „List“ (jedina koja je preuzeta iz knjige *The Nimrod Flipout*), a potom i u časopisu *Polja*, u kom je 2016. godine, takođe, objavljeno pet Keretovih priča: „Kinder jaje“, „Šta imamo u džepovima?“, „Zatvorenih očiju“, „Ne sasvim sama“ i „Paralelni svetovi“. Hvale vredan je prevoditeljkin angažman na polju afirmacije Keretovog stvaralaštva, a to što su njegove priče objavljivane u književnoj periodici pre nego što su publikovane u knjizi, dovoljno govori u prilog dobre prakse, koja je gotovo potpuno iščezla u ovim vremenima naklonjenim ad hok prevodilačko-izdavačkoj hiperprodukciji svakovrsnog bofla.

Knjigu otvara programska priča „Iznenada neko pokuca na vrata“ zapovednom rečenicom: „Ispričaj mi priču!“ Pred Kereta, naratora i piščevog alter ega, iskrsavaju jedan za drugim: bradati Šveđanin, anketar iz Maroka i dostavljač pice, naoružani pištoljima i satarom, koji u očajanju zahtevaju od pisca da im ispriča priču: „Ajde, daj nam jednu priču i palimo. [...] Može i neka kratka. Ne budi stipisa. Teška su vremena, znaš. Nezaposlenost, bombaši samoubice, Iranci. Ljudi su željni nečeg drugog. Šta misliš, šta je nas, poštene građane, nateralo da ovo radimo? Očajni smo, brate, očajni!“ Našavši se u nezavidnoj situaciji, pisac autoironično primećuje: „Kladim se da se ovo nikad ne dešava Amosu Ozu ili Davidu Grosmanu.“ Nemajući kud, naš ucenjeni pisac, spasavajući goli život poput Šeherezade, počinje da priča priču o usamljenom piscu koji se uželeo pisanja i koji je zbog toga odlučio da piše priču o stvarima koje su sve vreme bile u njemu, a da za njih nije znao, i to ne o političkim događajima ili o dešavanjima u društvu, već o onome što se njemu dešava, o situaciji u kojoj se kao čovek trenutno nalazi. Ali ne uspeva da piše, nema inspiraciju, jer okolnosti u kojima se nalazi nisu vredne priče. I taman kad je rešio da odustane... iznenada neko pokuca na vrata. Keret će često primenjivati slične metanarativne strategije, koje se tiču razumevanja procesa nastanka priče; naročito je to izraženo u pričama „Kreativno pisanje“, „Pobednička priča“ i „Pobednička priča – drugi deo“, koja u celini glasi: „Ako vas jednog dana uhvati nostalgija i ponovo je poželite, biće joj drago da nastavi tamo gde je stala.“

Teoretičarka književnosti Meri Luiz Prat navodi činjenicu da „veliki broj kritičara smatra trenutak spoznaje kanonskom odlikom moderne kratke priče“. Taj trenutak spoznaje u kratkoj priči najčešće se upoređuje s efektom udarca štapom u zen budizmu. Nasuprot ovom naglom prosvetljenju koje sleduje čitaocu nakon što pročita priču, Keret kaže da „priča ne samo što pripoveda nego i sluša. Uši su joj, što se kaže, naćuljene, pa čuju i naj-

manji šum iz publike. A ako publici dosadi i poželi kraj, ona se neće otežati beskonačno niti će se grčevito držati svog toka ko pijan plotu. Jednostavno će se završiti.“ Keret najverovatnije računa na čitalačka proširenja, pa priče, ponekad sasvim nehajno, ostavlja (samo naizgled) nedorečenim i nedovršenim.

Većina njegovih psihološki dobro nijansiranih likova su obični ljudi izmešteni iz proste svakodnevice u kakvu neobičnu i komplikovanu situaciju, praćenu obiljem fantastičnih i mističnih detalja. Recimo, u priči „Mistik“ neki čovek tokom leta avionom upoznaje saputnika, ni pronicljivog ni intuitivnog, ali ipak takvog da može da mu pročita misli i izgovori rečenice koje je on sam planirao da izgovori. Zastrašujuće, zar ne? Keret je vešt u pisanju sličnih parabola, u kojima poteže neke od večnih tema poput onih o istini, Bogu, moći ili ljubavi; takve su priče, recimo, „Lažovija“ (ima li svrhe tražiti istinu u svetu koji je zasnovan na laži kao vrhunskom principu vladanja?), „Izaberi boju“ (koje je boje tvoj Bog i čiji je veći?), „Hemoroid“ (ako je život bol, da li onda hemoroid može da pati od čoveka?) ili „Otvaranje“ (ako nam se ispod jezika nalazi maleni rajsferšlus, kad ga otvorimo, da li ćemo se uplašiti od otkrića nekog drugog čoveka koji sasvim komotno živi ispod naše kože?).

Seks i erotika se često nalaze u samom srcu priča; jedna od njih je: „U poslednje vreme mi se baš fenomenalno diže“, u kojoj dvoje neinventivnih ljubavnika – Ronel i Renana, nakon neuspelog pokušaja divljeg seksa, tupo gledaju *Telešop* i jedu lubenicu; Ronelu u krevetu ništa bolje ne ide ni sa suprugom Nivom, ali Keret ne želi da priča govori samo o švaleraciji i ljubavnom trouglu, već je usmerava u potpuno neočekivani pravac kad iznebuha odluči da u Ronelovom snu njegov pas Mraki zadobije antropomorfne karakteristike, zbog kojih ovaj nakon buđenja oseti nesputanu seksualnu žudnju, pa radosno i spokojno kaže: „Mraki, družo moj. [...] Samo ti me iskreno voliš.“ To je, dakle, Keretova priča o otuđenosti u savremenom društvu, koja ipak nudi kakvu-takvu utehu.

Keretov jezik je sarkastičan, duhovit i lucidan. On piše na granici političke korektnosti, ne dajući ni pet para za mediokritetsko kalkulisanje koje se tiče odnosa između piščevih motiva i čitalačkih očekivanja. *Iznenada neko pokuca na vrata* Etgara Kereta je vanserijski dobra zbirka kratkih priča, koja sigurno neće izneveriti ni najzahtevnijeg čitaoca koji knjige čita s prstom na obaraču.